

Juullip Nipitittagaa

– *Det grønlandske julemærke*

Af Einar Lund Jensen

Det grønlandske julemærke har eksisteret i 25 år, og siden den første udgivelse i 1974 har julemærket haft stor betydning for grønlandsk kunst og kultur. I denne artikel gives et kort rids af det grønlandske julemærkes historie og de aktiviteter, som indtægterne ved salget af julemærket har været anvendt til.

Starten

En dag i 1974 dukkede Dorte Hertling, gift med tidligere grønlandsminister Knud Hertling, op på kontoret hos Poul Madsen, der dengang var forstander på Grønlænderhjemmet i Hellerup, og spurgte, om han ville være med til at lave et grønlandsk julemærke. Poul Madsen var straks med på idéen, og de henvendte sig til kunstneren Jens Rosing, der i løbet af få dage udformede et forslag, der indeholdt det velkendte motiv med rensdyret under Nordstjernen, – velkendt fordi det siden er anvendt som logo for det grønlandske julemærke.

Dorte Hertling og Poul Madsen var som antydte initiativtagere og specielt de første år også dem, der trak det

største læs og udviklede de fleste idéer. Men de var ikke alene om det. Fra starten dannedes Den grønlandske Julemærkekomité, og arbejdet fandt sted inden for rammerne af denne. De første år repræsenterede en del af komitémedlemmerne forskellige grønlandske organer som Grønlands Landsråd, grønlænderforeningen Peqatigît Kalâtdlit og Unge Grønlænderes Råd, men senere blev komitéen suppleret med nye medlemmer, der udelukkende gik ind i arbejdet ud fra et personligt engagement.

Julemærket bliver en succes

Det grønlandske julemærke blev straks en succes. Det første år startede man forsigtigt og fik trykt 30.000 ark, men de blev solgt på een dag, og der blev trykt

Einar Lund Jensen, f. 1949 i Sisimiut. 1977 cand.mag. i historie og grønlandsk fra Århus Universitet. Har undervist bl.a. på Århus Universitet, Kuummiut Skole (1979-81) og GU i Aasiaat (1983-88). 1988-97 forstander i Kalaallit Illuutaat – Grønlændernes Hus i Løvstræde i København. Fra 1997 leder af Grønlandssekretariatet på Nationalmuseet.

yderligere 30.000 ark. De følgende år steg salget nærmest eksplosivt, og enkelte år var oplaget oppe på omkring 250.000 ark. Den store succes gav meget store indtægter i starten, nogle år løb nettoresultatet op i omkring 2,5-3 mill. kr. I løbet af 1980'erne og 1990'erne har salget og dermed også indtægterne dog været jævnt faldende, og 1999 er der trykt et oplag på 50.000 ark.

En forklaring på denne meget store interesse er, at der generelt i 1970'erne i Danmark var meget stor opmærksomhed og diskussion om Grønland og Grønlands fremtid. Og dette smittede altså af på salget af det grønlandske julemærke. Senere trådte Grønland i baggrunden for andre temaer i den danske offentlighed, samtidig med at der opstod en stigende konkurrence fra lokale julemærker, der blev mere og mere almindelige i Danmark. Og da der samtidig var en generel økonomisk afmatning i landet, gik det ud over salgshallene for det grønlandske julemærke.

Som et udtryk for den anerkendelse og popularitet, som julemærket fik, skrev Johan Kleist, Aavaat, sangen »Nipitittagannguik« (De små mærker) til og om det grønlandske julemærke.

De første år fandt præsentationerne sted i Grønlandernes Hus i Løvstræde i København, hvor komitéen også havde officiel adresse. Men med den stigende interesse blev det hurtigt for småt, og præsentationerne flyttedes til Landstingssalen på Christiansborg. Desuden blev der gjort stadigt mere ud af programmet og de rammer, som præsentationen fandt sted i. Ved udgivelsen af det tiende mærke, der blev lavet af Dron-

ning Margrethe, fandt præsentationen dog sted ved et større arrangement om bord på KGH's skib »Kunuunnguaq«, som blev sejlet fra Ålborg til København udelukkende i denne anledning.

Samtidig med den stigende succes steg også arbejdsbyrden, og da indtægterne gjorde det muligt, blev der etableret et sekretariat med ansat personale. Sekretariatet eksisterede indtil salget faldt mærkbart og var en vigtig faktor for, at Julemærkekomitéen i denne periode kunne holde det høje aktivitetsniveau og administrere de mange penge, både i forbindelse med udgivelsen af nye mærker og de kulturelle og andre aktiviteter, der blev støttet og iværksat.

Medvirkende til succesen var bl.a. et godt salgsnet. I Danmark havde Julemærkekomitéen indtil flytningen til Grønland på dette som på en del andre områder et godt samarbejde med Bikuben, i hvis filialer julemærket i flere år blev udbudt til salg. I dag finder salget især sted i De grønlandske Huse og Grønlandernes Hus. I Grønland har salget fra starten fundet sted via Grønlands Postvæsen, med hvem der er indgået en kontrakt om salgsarbejdet, og julemærket kan således købes på postkontorerne i byer og bygder.

Julemærket flytter til Grønland

Idéen om det grønlandske julemærke var opstået i Danmark, komitéen havde fra starten hjemme i Danmark, og medlemmerne var næsten alle enten grønlandere bosat i Danmark eller danskere med et særligt forhold til Grønland.

Men med indførelse af Hjemmestyret påtog man sig i Grønland – også uden

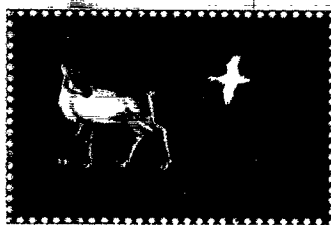
Den grønlandske Julemærkekomité modtager Dronning Margrethe inden præsentationen af julemærket 1983. I anledning af udgivelsen af det 10. julemærke i 1983 havde dronningen indvilliget i at lave årets julemærke. Og for at markere såvel jubilæet som den prominente julemærkekunstner blev alle sejle bogstaveligt sat til, og præsentationen fandt sted ved et storstilet arrangement på KGH's skib »Kunuunnguaq«, der i samme anledning var sejlet til København og havde lagt til i Trangravnen. (Poul Madsen).

for politiske kredse – et stadigt større initiativ og ansvar, ikke mindst på det kulturelle område, og det blev i løbet af 1980'erne klart, at også det grønlandske julemærkes naturlige hjemsted er i Grønland. Fra 1. januar 1991 flyttedes organisationen derfor til Grønland, en ny komité blev nedsat med Daniel Skifte som formand, og den overtog hele ansvaret for og arbejdet med valg af julemærket, uddeling af julemærkepris, uddeling af støtte til kulturelle formål og administration af den opsparede formue. I 1998 ændredes organisationen til en fond med den hidtidige komité som bestyrelse for fonden. Det grønlandske julemærke fik desuden

grønlandsk navn og hedder nu Juullip Nipitittagaa, hvilket samtidig er fondens navn (på dansk: Den grønlandske Julemærkefond).

Ved flytningen af julemærket i 1991 etableredes i Danmark en gruppe, som siden i samarbejde med komité og bestyrelse i Grønland har varetaget bl.a. kontakt med trykkeriet i Danmark samt præsentation og salg af det grønlandske julemærke i Danmark.

Det vil føre for vidt her at nævne alle tidligere og nuværende medlemmer af komité og fondsbestyrelse, dog skal de skiftende formænd nævnes, nemlig: Dorte Hertling, Jørgen Peder Hansen, Kristian Olsen aaju (i to perioder), Oluf

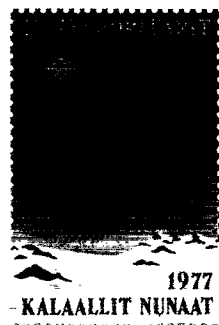
Jens Rosing 1974

Lauritz Jessen 1975

C.H. Thomsen 1976

Frederik Kristensen, Kunngi 1977

Karl-Peter Andersen 1978

Jørgen Weirsoe 1979

Aka Hoegh 1980

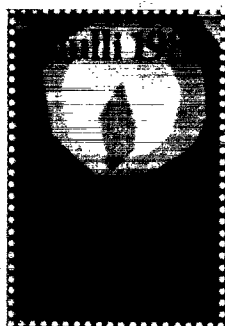

Kalaallit Nunaat

Erik Ubby 1981

Hans Lynge 1982

Dronning Margrethe 1983

Strit Blædel 1984

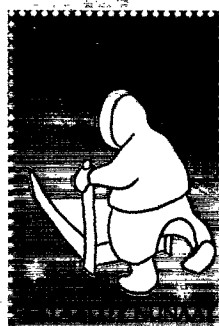
Kristian Olsen, aaju 1985

Adam Moltke 1986

Henrik Dencker 1987

Anne Kathrine Solbakken 1988

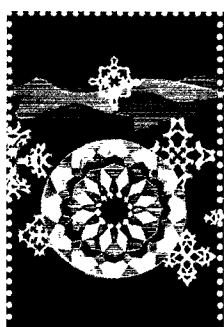
Thue Christiansen 1989

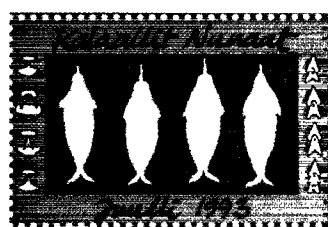
Peter Rasmussen 1990

Inga B. Madsen 1991

Einar Heilmann 1992

Bodil Petersen, Buuti 1993

Nina Spore Kreutzmann
1994

Kristian Wæver, Kari 1995

Heidi Lindholm 1996

Parnuuna Poulsen 1997

Christian Rosing, Nuunu 1998

Einar Heilmann 1999

De enkelte udvalgte julemærker yder ikke kunstnerne fuld retfærdighed, da langt de fleste er komponeret af forskellige motiver, som tilsammen danner julemærkearket.

Den komplette samling af de grønlandske julemærkeark er ophængt i Grønlands Hjemmestyres Danmarkskontor i Pilestræde i København. De kan besees af interesserede ved henvendelse i receptionen.

Høegh, Daniel Skifte og Helga Maqe Nielsen.

Da julemærket flyttede til Grønland fandt præsentationen de første år sted i Seminariets gamle gymnastiksal, der blev brugt til kulturelle arrangementer. Men siden indvielsen af Katuaq har kulturhuset dannet den naturlige og

smukke ramme om den årlige præsentation af det grønlandske julemærke, Juullip Nipitittagaa. Desuden bliver julemærket præsenteret for det danske publikum ved et mindre arrangement, der normalt finder sted i Grønlands Hjemmestyres Danmarkskontor.

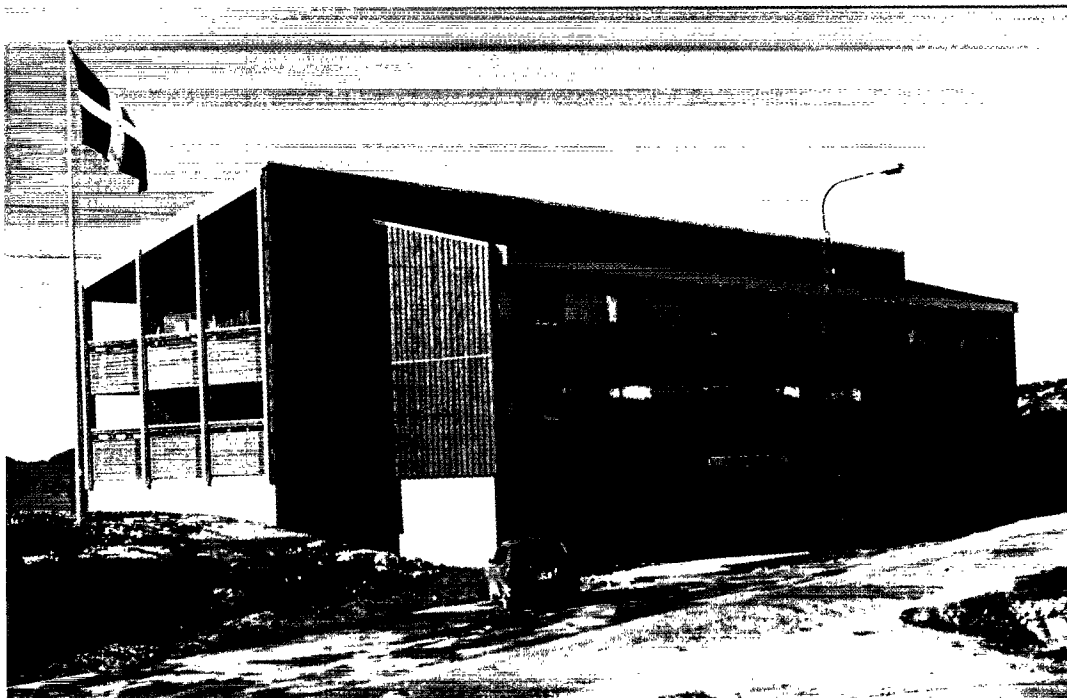
Motiv og kunstner

Der har i årenes løb været fulgt forskellige fremgangsmåder, når man skulle finde frem til årets julemærke. Nogle år er en bestemt kunstner blevet bedt om at udføre opgaven, mens udvælgelsen andre år er sket efter en åben konkurrence, hvor kunstnere har indsendt deres forslag anonymt. Fælles for alle årene har dog været, at det er en langstrakt proces: Allerede når julen nyligt er overstået startes planlægningen, det nye mærke udvælges ved forårstide og trykkes i løbet af sommeren, og i løbet af efteråret planlægges præsentationen, og salget starter.

Mange af julemærkerne har naturligt nok motiver, der har noget med julen at gøre: juletræer, lys, engle o.s.v., men det gælder ikke dem alle. Såvel offentlige kommentarer som de bemærkninger, man hører fra folk, der på de enkelte salgssteder kommer for at købe et eller flere ark julemærker viser, at der er stor forskel på, hvad folk synes er det rigtige. Nogle vil helst have, at det er »jule«, mens dette ikke er så vigtigt for andre, blot mærket tilfredsstillende kravet om, at det skal være smukt, stemningsfuldt og indeholder motiver, der er typisk grønlandske. Og rækken af grønlandske julemærker viser, at alle disse krav

Hvert år har det grønlandske julemærke sin egen stand på frimærkemessen i Forum i København. Deltagelsen på messen giver en god kontakt til såvel frimærkehandlere som samlere, der desuden kan købe julemærket i boden. Mange frivillige, bl.a. fra MIK-koret og Aavaat-koret, hjælper til og er dermed med til at skabe en god reklame for Grønland. (Poul Madsen).

Den grønlandske Julemærkekomité's største enkeltprojekt var Julemærkekollegiet, opført i 1982 i Nuuk med plads til 36 beboere. Prisen var ca. 12 mill. kr., og da alle udgifter var betalt, blev kollegiet overdraget til Grønlands Hjemmestyre.

eller ønsker i tidens løb har været opfyldt.

Uanset kunstner og motiv, så har der ved udvælgelsen af årets julemærkekunstner eller årets julemærke altid været stillet store krav til julemærkets kunstneriske kvalitet, hvilket ses af listen over kunstnere, der har tegnet det grønlandske julemærke. Den indeholder bl.a. en række af de mest fremtrædende grønlandske kunstnere. Desuden stiller det særlige krav til en tegning eller et billede, at det skal køres ned i et lille format.

Det kulturelle arbejde

Formålet med julemærket har fra starten været at skaffe midler, der skulle

bruges til gavn for grønlandsk kultur, herunder støtte til kunst og kunsthåndværk. I de forløbne 25 år er der således givet støtte til ansøgninger fra en lang række enkeltpersoner, grupper eller institutioner til formål som koncerter, teaterforestillinger, udstillinger, bogudgivelser, rejser m.m.m.

Men med udgangspunkt i de meget store indtægter i de første år realiserede Julemærkekomitéen derudover en række store projekter. Den største af disse er Julemærkekollegiet i Nuuk, som blev opført i 1982 og helt finansieret af midler, der er kommet ind ved salg af julemærket. Desuden er der i flere omgange givet millionbeløb i forbindelse med fx

udvidelsen af Knud Rasmussen-ip Højskolia i Sisimiut og til den indvendige indretning af det grønlandske universitet Ilisimatusarfik, som blev etableret i den tidligere tyske missionsstation Ny Herrnhut i Nuuk.

I årenes løb er der desuden opkøbt megen kunst, specielt malerier af grønlandske kunstnere eller danske såkaldte grønlandsmalere, som derefter er givet som gaver i hele Grønland. Der skønnes at være indkøbt kunst for 5 mill. kroner, hvoraf 1,5 mill. alene blev brugt til indkøb i forbindelse med Grønlands Hjemmestyles 10 års jubilæum i 1989 og foræret til Hjemmestyret, kommunerne og en række andre offentlige og private myndigheder og institutioner.

Endelig skal det nævnes, at der er blevet givet store boggaver til de to grønlandske højskoler, samt at Julemærkekomitéen har givet finansiell støtte til udgivelsen af Erinarsuutit, den grønlandske sangbog.

Med de faldende indtægter er mulighederne for store projekter naturligvis blevet begrænset. Hvert år uddeler fonden imidlertid i lighed med tidligere støtte til en lang række kulturelle arrangementer og aktiviteter, samtidig med at der ved opsparing skabes et fundament til på et senere tidspunkt eventuelt at gå i gang med en større opgave.

Julemærkeprisen

Et særligt initiativ er den grønlandske julemærkepris, der blev indstiftet og uddelt første gang i 1978. Prisen gives som påskønnelse for en ekstraordinær indsats for grønlandsk kultur, og denne

række af prismodtagere viser, at kultur her skal forstås i meget bred forstand:

- 1978: Fåreholder Abel Kristiansen
- 1979: Fanger Harald Haraldsen
- 1980: Forfatter Ole Brandt
- 1981: Pastor Hendrik Abelsen
- 1982: Konsulent i skindbehandling
Martha Biilmann
- 1984: Sanger, digter og komponist
Rasmus Lyberth
- 1985: Tuukkaq-teatret
- 1986: Forsker og forfatter
H.C. Petersen
- 1987: Redaktør og forfatter
Jørgen Fleischer
- 1988: Trommedanser Pauline Nathanielsen
- 1989: Skiløber og -leder Larseeraq Skifte
- 1990: Trommedanser og instruktør
Pauline Lumholdt
- 1991: Ekspeditionsdeltager Karo Thomsen
- 1992: NAIP, Nuuks Amatør Teater Forening
- 1993: Fotograf Qunerseeq Rosing
- 1994: Trommedanser Larsine Larsen
- 1995: Teatermand Simon Løvstrøm,
»Mooqu«
- 1996: Skindsyerske Dina Rosing og digter, komponist og kunsthåndværker Ulrik Rosing
- 1997: Sisimiut Tusaataat, Sisimiut lokalradio.

I 1983 uddeltes Julemærkeprisen ikke, da Den grønlandske Julemærkekomité valgte at give et samlet større beløb til Ilisimatusarfik. Og i 1998 har bestyrel-

Modtageren af Julemærkeprisen 1999 Marcelia Berthelsen fra Paamiut fotograferet sammen med sin mand Sakarias Berthelsen ved prisoverrækkelsen i Katuaq, Nuuk. Marcelia Berthelsen modtager prisen som en anerkendelse af hendes store arbejde for at holde de gamle skindtraditioner i hævd. LIL-FOTO.

sen for Juullip Nipitittagaa i stedet for uddelingen af Julemærkeprisen ligeledes valgt at give et større beløb til »Kulturmik Katiterisut«, Kunstnerrådet. Det er et nystartet landsdækkende råd, hvis formål er at forbedre vilkårene for grønlandske kunstnere, sangere, komponister, forfattere og skuespillere.

Det grønlandske julemærke har markeret sig som en fornyer og et kulturelt initiativ, der har haft og stadig har stor betydning for det grønlandske kulturelle liv. For det første som et stykke kunst i sig selv. Men derudover også i kraft af de midler, som salget af julemærket har indbragt, og som i alle årene er anvendt i overensstemmelse med formålsparagraffen i fundatsen for Fonden Juullip

Nipitittagaa, nemlig at være »til gavn for grønlandske kulturelle formål og til støtte af grønlandsk kunst og kunsthåndværk«.

Med flytningen af julemærket til Grønland er det grønlandske julemærke blevet forankret i og blevet en del af den grønlandske kultur.

Litteratur:

Der kan læses yderligere om Juullip Nipitittagaa, det grønlandske julemærke, i:

Kalaallit Nunaata Julemærkea – Det grønlandske Julemærke 1974-93 (Udgivet i 1993 af Den grønlandske Julemærkekomité i anledning af det 20. grønlandske julemærke).

Ukiut 25 – 25 år (Udgivet i 1998 af Juullip Nipitittagaa/Den grønlandske Julemærkefond i anledning af det 25. grønlandske julemærke).

Kunstneren Einar Heilmann ved præsentationen i kulturhuset Katuaq af det grønlandske julemærke 1999. IIL-FOTO.

Det grønlandske julemærke 1999 er udført af Einar Heilmann. Einar Heilmann tegnede også julemærket i 1992 og er den første kunstner, der står bag to julemærker.

Motivet er en kajakpost – paartoq –, der tidligere i det sydlige Grønland bragte posten frem. Det kunne ofte være et farefuldt job, og det var derfor storfangere, der blev udvalgt.

Kunstneren er inspireret af Henrik Lunds digt »Motooritoqaq«, hvor Ma-ttiinarsuaq kort før jul er undervejs med posten, men kommer ud for uvejr og ikke kan finde vej. Pludselig viser en stjerne sig på himlen, og han kan nu orientere sig og komme sikkert frem med juleposten.

Henrik Lunds digt, der er skrevet i begyndelsen af 1900-tallet, handler også om overgangen til den nye tid. Valget af kajakposten som motiv for dette års julemærke symboliserer, at også vi i 1999 ved årtusindskiftet står på overgangen til en ny tid.

Adresser og salgssteder

GRONLAND:

Juullip Nipitittagaa
Den grønlandske Julemærkefond
Box 97
3900 Nuuk
Tlf./fax: (00299) 32 24 34
e-mail: stamp@greenet.gl

Formand: Helga Maqe Nielsen

Julemærket forhandles i Grønland via
Grønlands Postvæsen og kan derfor kø-
bes i alle posthuse.

DANMARK:

Juullip Nipitittagaa
Den grønlandske Julemærkefond
Udvalget i Danmark
v/ Einar Lund Jensen
Rastestedet 25
3500 Værløse

Julemærket kan i Danmark

bl.a. købes flg. steder:

Kalaallit Illuutaat – Grønlændernes Hus
Løvstræde 6
København K
Tlf. 3391 1212

Det grønlandske Hus
Dalgas Avenue 52
Århus C
Tlf. 8611 0288

Det grønlandske Hus
Hunderupvej 61
Odense C
Tlf. 6613 7085

Det grønlandske Hus
Umanakvej 3
Ålborg SO
Tlf. 9814 6800